

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא

ביעור מעשר שני וביעור מעשרות של שביעית

ראשי פרקים

- א. עבירות שבפרשה מעכבות, וגדר ביעור מעשר שני, ובשביעית
- ב. מצוה כמאמרה

א. עבירות שבפרשה מעכבות, וגדר ביעור מעשר שני, ובשביעית

משנה מעשר שני פ"ה מי"א: ככל מצוותך אשר צויתני הא אם הקדים מע"ש לראשון אינו יכול להתוודות.

משנה מעשר שני פ"ה מי"ב: עשיתי ככל אשר צויתני ושימחתי בו.

א. בספרי דברים עה"כ "עשיתי ככל אשר צויתני", לא נתתי למי שאינו ראוי, ואינו מובא ברמב"ם. ונראה בכונת הספרי שלא נתן לע"ה שחשודים על טומאה ואסור לתת להם תרומה כמ"ש בספרי פרשת קורח עה"כ ונתתם אותה לאהרן הכהן, מה אהרון חבר אף בניו תברים.

ב. בירושלמי מע"ש פ"ה ה"ז: "בשנה ההיא את זקוק לבער ואת אין זקוק לבער ירק שיצא מר"ה עד הפסת. חבריא אמרין שאינו מתודה ברביעית אלא בחמישית. מה נפק מביניהון עבר ונתוודה על דעתיהון דחבריא פסול, על דעתיה דרבי הילה כשר". ופירש בפני משה שלדעת חבריא צריך לבער הירק ברביעית אבל הוידי הוא בחמישית, ולדעת רבי הילה רשאי להתוודות ברביעית. וגם לגירסת הגר"א שם סובר רב הילה שניתן להתוודות עליו ברביעית. ויש לעיין לדעת רב הילה אם עבר עבירה במעשרות של שנה

* מו"ר הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא שליט"א, כתב קונטרס ארוך על מצות "ביעור מעשר". הקונטרס מופיע בספרו: מנחת אברהם, "ביעור מעשרות", חלק ג. עמ' קיז-קעא. להלן חלק מדבריו שם.

ביעור מעשר שני וביעור מעשרות של שביעית

רביעית אם מעכבת את הוידוי, ולכאורה מאחר שלכתחילה אין צריך להתוודות עליהם אין עבירה בהם מעכבת להתוודות על שלוש השנים הקודמות.

ג. הנה במפריש קודם גמר מלאכה נראה שיכול להתוודות, שהרי ביער הקודש, ולא דמי למפריש מפירות רביעית שנחלקו בירושלמי אם מתוודה ברביעית, ששם עיקר החיוב נאמר על פירות שלוש שנים וסובר רב הילה שלא נאמר בפירות אלו דין ודוי ברביעית. משא"כ בפירות משני שנות מע"ש, שהם ראויים להתחייב בוידוי מצד עצמם אלא שעדיין לא חלה עליהם החובה, לכן בפירות אלו י"ל שאם הפריש המעשר שני וביערו יכול להתוודות ברביעית בערתי הקודש. אולם יש לעיין בהפריש בעבירה קודם גמר מלאכה אם מעכב, דלכאורה הרי עצם הטבל אינו מעכב ומה לי אם עבר בעת ההפרשה. אלא ודאי דמ"מ כיון שהפריש בעבירה מעכב. והנה בירושלמי יש מ"ד דכל מצוה שבתורה מעכבת ואפילו הקדים תפילה של ראש לשל יד, והחולק שם סובר דרק מצוה שבפרשה מעכבת, וא"כ לכאורה גם בהפריש בעבירה קודם גמר מלאכה הוי עכ"פ בכל מצוה שבפרשה. ולפי"ז גם בהפריש מפירות רביעית בעבירה י"ל שמעכב הוידוי של שלוש השנים. ויתכן גם שאפילו למ"ד שא"א להתוודות עליהם ברביעית אלא בשביעית מ"מ אם הפרישם בעבירה אינו יכול להתוודות על מעשרות של שלוש השנים, מאחר שמ"מ עבר על מצוות שבפרשה, וצ"ע.

ד. והנה שיטת הראב"ד שפירות אילן אע"פ שפטורים מתרומה מ"מ אם הפריש מהם תרומה חל שם תרומה, ומסתבר שגם תרומה זו אם לא נתנה לכהן מעכבת את הוידוי. וכך נראה גם במש"כ הר"ן בחולין קכ ע"ב שרשאי להביא בכורים משאר פירות אילן שאינם משבעת המינים (וכיו"ב ברש"י נחמיה י, לו), והוכיח כן ממה שמעטרין את הבכורים מחוץ לז' המינים. ומסתבר שגם בכורים אלו מעכבים את הוידוי [אמנם עיקר דברי הר"ן צ"ב ממ"ש להדיא בירושלמי בכורים פ"א ה"ג: "פשיטא הדא מילתא, הפריש בכורים חוץ משבעת המינים לא קדשו". ובדוחק יתכן לומר שהר"ן מפרש שדין הבכורים בפירות אלו הוא למצות הבאה למקדש אבל אין בהם קדושת בכורים לאיסור אכילה מחוץ לחומה, ורק קדושת תרומה יש בהם כמו בפירות אילן לדעת הראב"ד].

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא

ה. ובאמת יש לעיין אם רק המצוות המוזכרות בפרשת וידוי מעכבות או גם מה שאינו מוזכר בפרשה הוא בכלל מצוות הנתינה כגון הלאו דהשמר לך פן תעזוב את הלוי, שהיא מצות ל"ת שלא לעזוב את הלוי מלשמחו ומלשהות ממנו מעשרותיו ברגלים כמש"כ הרמב"ם בהל' חגיגה ב, יד, ואם עבר על ל"ת זו שהיא גם מכלל חיובי הנתינה של תרו"מ, יש לעיין אם נחשב לעובר על מצות נתינה שבפרשת וידוי.

ו. וכך יש לעיין גם לגבי לאו דבל תאחר שהוא נוהג גם בכל מעשרות כמו"ש בר"ה ד' ע"א בתוס' שם ד"ה ומעשרות. והנה ברש"י סנהדרין יא ע"ב ד"ה דזמן ביעורא מטא, כל מי ששיחה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה חייב לבער עכשיו, תרומה ניתן לכהן ומעשר עני לעני ומעשר שני מתבער בכל מקום שהוא. שאם לא העלהו לירושלים קודם פסח היה מבערו ערב פסח ומתודה בערתי הקודש מן הבית. וכיו"ב כתב בפירוש התורה לדברים יד, כט; כו, יג. וצ"ע הרי אם שיהה מעשרותיו ולא קיים מצוותן עבר בבל תאחר וכמו שכתבו תוס' בר"ה ד' ע"א ד"ה ומעשרות שבל תאחר האמור במעשרות הוא רק לאחר שכבר הפרישן, וא"כ הרי עבר על עבירה שקשורה בקיום מצוות המעשרות. ועיין בהגהות החת"ס לר"ה ד' ע"א. ולכאורה י"ל שס"ל לרש"י כשיטה שהביא המאירי בר"ה שבל תאחר דמעשרות הוא רק קודם שהפרישן. אבל לא מסתבר כן, שהרי שיטת רש"י בגיטין מז ע"ב ד"ה מדאורייתא דהפרשת תרו"מ לאו מצוה דרמיא עליה והיא אלא אם כן אוכלו או מוכרו.

ויותר נראה שס"ל לרש"י שעיקר ציווי הביעור והוידוי נאמרו על השהיה בקיום מצוות המעשרות, ואין העבירה שעשה באיחורו מעכבת הוידוי. ומה שילפינו מככל מצותך אשר ציותני שאם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתוודות, היינו רק עבירות שבהפרשה ובאכילת מע"ש או בנתינת תרו"מ, אבל עבירה שבשהיית המעשרות אינה מעכבת אלא עליה בעיקר באה מצות ביעור וידוי.

אמנם יש לעיין לפי סברא זו אם כשלא קיים מצות הבאת מע"ש לירושלים והוצרך לבערם בשעת הביעור, אם יכול להתוודות, מאחר שלא קיים המצוה. ולעיל (ספר מנחת אברהם ג, "ביעור מעשרות") פרק יד אות ג הבאתי שיטת רש"י, הר"מ והרמ"ה דיכול להתוודות, והטעם לכך הוא דכשמבער המע"ש משום חובת ביעור ומקיים בכך מצוותו עתה, אין זה

ביעור מעשר שני וביעור מעשרות של שביעית

כשאר ביטול מצוה שבפרשה כגון הקדים מעשר שני למע"ר או נשרף טבלו, כי כאן נצטווה עתה בציווי אחר. אמנם יש לעיין בדין זה לפימש"כ המהרי"ט בחידושו לקידושין שמצוות ביעור מע"ש מהעולם היא בתורת קנס על שעיקב הקודש ולא העלם ואכל בירושלים. ולפי"ד לא מסתבר שלאחר שנקנס בביעור יוכל להתוודות, אלא הוי כמי שעבר על מצוה שבפרשה שאינו מתודה. וכך נקט החזו"א.

והנה שיטת רש"י בדין זה של מי שלא הביא המע"ש לירושלים אלא ביעור בערב פסח במקום שהוא, אם מתודה, מבוארת בדבריו הנ"ל בסנהדרין יא ע"ב ד"ה דזמן ביעורא מטא – ומעשר שני מתבער בכל מקום שהוא, שאם לא העלהו לירושלים קודם פסח היה מבערו ערב פסח ומתודה בערתי הקודש. א"כ מפורש שס"ל כשיטת הר"מ והרמ"ה הנ"ל. אולם מלשון רש"י ביבמות עג ע"א ד"ה וחייבין בביעור משמע שרק בהביאן לירושלים מתודה, שכתב שם שאם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה מוליכן בשלישית לירושלים ומתודה בערתי הקודש מן הבית וגו' ואם לא הוליכן מתבערין בכל מקום שהן. משמע שרק אם הביאו לירושלים מתודה, וכ"כ מרש"י סוטה לב ע"א ד"ה ויודוי.

ז. ויתכן ששתי השיטות שברש"י תלויות בביאור מהות הביעור של מע"ש אם לא העלם לירושלים, כי לפי שיטת רוב הראשונים שהביעור הוא כפשוטו, שיתבער מהעולם, אזי ודאי שיש סברה שאינו מתודה, מאחר שביטול עיקר מצות מע"ש. וכן לשיטת הסוברים שהביעור הוא הנחתן במקום מוצנע עד שירקבו, כמו שכתב בר"ש מע"ש פ"ה מ"ז, וכן הוא במאירי בבא מציעא יא ע"א ד"ה ממה. אלא שיש חולקין לומר שאין טעונין שריפה אלא שמור [צ"ל שאסור] בהנאתם. [ועי' במאירי יבמות עג ע"א ד"ה כשם – אבל גדולי הדורות מתמיהים האיך הוא יכול לשרוף מעשר בידיים ולבערו. אלא שיחללהו על מעות ויעלו המעות לירושלים ויקח מהם דבר מועט בדמים יקרים כדי שיהיו כלים מהרה, עכ"ד. ועדיין צ"ב מה יעשה כשכבר אין שהות לעלות לירושלים. ויתכן ששיטת גדולי הדורות היא כשיטת היש חולקין שמביא המאירי בב"מ וס"ל שכשאין שהות לעלות לירושלים מניח המע"ש ואסור בהנאתו. ולשיטה זו ג"כ יש סברא לומר שאינו מתודה מאחר שמתבטלת עיקרה של מצות מע"ש].

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא

אולם יש שיטה שלישית בדין הביעור וכמשי"ת. בב"מ נד ע"א הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור ופרש"י בשנה שלישית שנצטוו ישראל לבער כל מעשרותיהם מן הבית ולתת למי שהם רוצים כדכתיב מקצה שלוש שנים וגו'. וצ"ב מאחר שהמשנה מיירי רק במע"ש של דמאי כמוש"כ רש"י שם ושאר הראשונים, ועוד שיתכן שבתרו"מ של דמאי אין חיוב ביעור כמוש"ל מהרמב"ם בהל' מע"ש יא, ח וכמשי"כ במקדש דוד סי' כז אות יח, א"כ מפני מה נקט רש"י שדין ביעור הוא לתת למי שהם רוצים, הרי לכאורה אי"ז אלא בתרו"מ ולא במע"ש. ונראה לפימ"ש בספרי ובתוספתא מע"ש פ"ה הל"ג בערתי הקודש מן הבית כיון שהפרשתו מהבית אין אתה זקוק לו. וביאר האדר"ת באחרית השנים (פ"ב אות י"ד) ובדבר אליהו (לפ"ב אות ח), שכל שהוציאו מן הבית ונתן אותו לכל מי שיבוא לאוכלו וראוי לאכילתו, זהו ביעורו. והוא מתאים עם מש"כ המנ"ח שדעת רש"י שמע"ש ובכורים אינם צריכים אלא רק העלאה לירושלים ולא יותר. ויכול להתוודות מאחר שאינו בביתו אלא בירושלים, דהמצוה כך היא, עכ"ד האדר"ת. [ועי' ברמב"ן (ויקרא כה, ז) לגבי ביעור שביעית שהמצוה היא לבערם מרשותו ולהפקירם לעניים ולכל אדם כעניין בערתי הקודש מן הבית וכו'. וכבר שנו בתוספתא שביעור שביעית כביעור מעשר שני עכ"ד. ולפי"ז יש לפרש מש"כ הכפ"פ פרק מב על מה שלא הזכר במעשה דרבן גמליאל וזקנים מעשר שני, וכתב בשם יש מי שאומרים משום שאם נתן מעשר הוכרח לתת לר' יהושע וקיי"ל כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם עכ"ד. ולכאורה אין דבריו מובנים מה ענין נתינה למע"ש. ולהנ"ל יש לפרש דס"ל ליש מי שאומרים שבשעת הביעור אם אינו מעלה המע"ש לאוכלו בירושלים צריך להפקירם או ליתנם לעניים דוקא כדין מעשר עני, ומאחר שלא היה עמו עני מלבד ר' יהושע לא היה יכול להקנות לו המע"ש מפני שאין נותנים כל המתנות לאחד, וצ"ע]. וא"כ יש לפרש גם במש"כ רש"י בב"מ הנ"ל לגבי ביעור מע"ש שגם הוא דומה בעיקר דינו לביעור שאר תרומות ומעשרות, אלא שהעיקר לבערם מרשותו. אלא שבתרו"מ יש להעבירם לרשות מי שהוא חייב לתיתם, לכהן ללוי ולעני, ואילו במע"ש יש להביאם למקום אכילתם בירושלים או להוציאם מביתו ולהניח לכל אדם ליזכות בהם ולאכולם אח"כ בירושלים. וצ"ע אם ניתן לומר כן לגבי בכורים שביד ישראל ושיביד כהן. ומסתבר שאם ביער באופן זה של הוצאתו מבית יכול להתוודות מאחר שלא עבר וביטל מצוות אכילה בירושלים. ואם כי לא דמי לאופן שהעלם לירושלים

ביעור מעשר שני וביעור מעשרות של שביעית

קודם פסח ועדיין לא אכלם שמתודה לשיטת רש"י כמוש"כ המנ"ח, וביאר שמאחר שאינו בביתו, רק בירושלים, מתודה, דהמצוה כך היא, והיינו שבאופן זה שהעלה המע"ש לירושלים הריהם עומדים כבר לקיום מצות אכילתם. והוי דומיא דהתבשיל שאינו צריך ביעור משום שהוא עומד ומוכן לאכילה בקרוב ולא ישהה אותו מאחר שיפסד כמוש"כ הר"מ בפיה"מ, ולכן הוי כמי שביערו כמצוותו ויכול להתוודות. עי' בחזו"א דמאי סי' ב אות ח. וכ"ז באופן שעומד ומוכן לאכילה בקרוב, אבל באופן שאינו בירושלים ורק מוציא המע"ש מביתו ומניחם למי שירצה לקחתם ולהביאם לירושלים, אין לומר שהם עומדים כבר לקיום מצות אכילתם כמו בהביאם לירושלים. אבל מ"מ י"ל שמאחר שלא ביטל מצוות האכילה בירושלים, אלא הכינם שיאכלום אחרים, גם באופן זה יכול להתוודות שביער המע"ש. ולפי"ז י"ל ששתי השיטות שברש"י סנהדרין ויבמות הנ"ל אם ביער המע"ש במקומו יכול להתוודות, תלויות בשני השיטות לגבי מהות הביעור, כנ"ל.

ח. עכ"פ בשיטת רש"י י"ל שענין וידוי מעשרות עיקרו הוא על שהיית המעשרות, שחוזר בו משהייתן ונותנן. וי"ל שיש בו מעין וידוי על חטא. אולם לכאורה צ"ע ממ"ש בסוטה לב ע"ב, תניא רשב"י, אומר אדם שבחו בקול נמוך מן וידוי מעשר וכו'. משמע שאין בוידוי מעשר מעין הודאה על חטא. אמנם ברש"י שם כתב שבחו, לא עברתי ממצוות ולא שכחתי, היינו שבח עצמו. משמע שבתחילת וידוי שאומר בערתי הקודש וגו' אי"ז בכלל שבח עצמו כל כך, והיינו משום שיש שם צד וידוי על עבירה שיש בכך.

ולפי"ז יש לפרש דברי רש"י ביומא לו ע"א ד"ה שאין להם וידוי, שכתב על דברי רבי יוסי הגלילי שעל עולה מתודה עון לקט שכחה ופאה שאין להם וידוי, שלא גרסינן גם מעשר עני כי יש לו וידוי, דכתיב וגם נתתיו ללוי, זה מעשר ראשון לגר ליתום ולא למנה, זה מעשר עני. והיינו שמעשר עני המפורש בכתוב והמתודה חייב לאומרו בפירוש, ניתן לומר עליו שיש לו וידוי, ואילו לקט שו"פ שאינם מפורשים בכתוב ואין המתודה חייב לאומרו בפירוש, ניתן לומר עליהם שאין להם וידוי. והתוס' שם הקשו, הרי וידוי דהתם היינו שעשה כדין והכא מתודה עון מעשר עני. והנה עוון לקט שמתודה עליו היינו כשליקטו ועבר על לא תלקט, ואח"כ נתנן לעני שאז אינו לוקה על הלאו ולכן מתודה על עולה, כפי שמוכח מהסוגיא שם. (ועי' ברמב"ם הל' מתנות עניים א, ד ובשיח יצחק ליומא שם). וה"נ עוון מעשר

עני שדן בו רש"י כאן, מיירי באופן דומה, שעיקב המעשר עני או שלקח המעשר עני לעצמו ואח"כ נתנו. ונראה ששיטת רש"י היא שגם לגבי דין וידוי מעשרות יש לדמות עוון לקט שבכה"ג שעבר על הלאו דלא תלקט ואח"כ נתן את הלקט לעני, לעוון בל תאחר של מעשר עני ששיהו ואח"כ נתנו לעניים, שהוא מתוודה בשעת הביעור כדבריו בסנהדרין יא ע"ב המובאים לעיל, וה"ל במי שעבר אבל תלקט ואח"כ נתן היה ראוי שיתוודה, מאחר שכבר תיקן את האיסור שעבר. ומאחר שוידוי זה שעיקרו הוא על השהיית המעשרות בתחילה וקיום מצוותן לבסוף, הוא כעין וידוי על קרבן. וע"ז קאמר רש"י שלגבי מעשר עני אי אפשר לומר שאין לו וידוי אלא רק בקרבן עולה שהרי יש לו וידוי אחר בשעת וידוי מעשרות שמזכיר בפירוש וגם נתתיו ללוי לגר ליתום ולאלמנה וגו'. ורק לגבי לקט שכחה ופאה ניתן לומר שאין להם וידוי מלבד הוידוי על קרבן עולה, מאחר שהמתודה בוידוי מעשרות לא מזכיר בפירוש לקט שו"פ, אלא שהם נרמזים בלשון הכתוב וגם נתתיו וגו', נמצא שהמתודה וידוי מעשר באמירת בערתי הקודש וגו' אינו מתודה עליהם כי מה שרק נרמז בלשון הכתוב לא נקרא וידוי, על בחינוך מצוה שסד.

ט. [ולפי"ד המנ"ח בשיטת רש"י שאם העלה המע"ש לירושלים אינו צריך לבערו, מסתבר שהו"ה לגבי הלאו דבל תאחר שלעולם אינו עובר כשהעלם עמו לירושלים. שהרי עיקר פרשת ביעור היא לתקן את שיהוי המעשרות בשלוש השנים שעברו כמו שהתבאר לעיל, וא"כ ודאי שאם בהעלאת המע"ש לירושלים הוא מתקן השיהוי ואין הוא צריך לבערו את המע"ש מהעולם נכלל בכך שאין באופן זה דין של בל תאחר, ואין לחלק בין שנת הביעור לשנים אחרות].

י. עוד יש לעיין במ"ש בספרי פר' ראה (פיסקא קט) "יכול אף שנה שביעית תהא חייבת בביעור? ת"ל שנת המעשר. יצתה שנה שביעית שאינה חייבת במעשר", כ"ה גירסת הגר"א. ובביאור דברי הספרי נראה שהמיעוט של שביעית בביעור הוא בתבואה שגדלה ברשות נכרי ונתמרחח בידי ישראל שחייבת מה"ט בתרו"מ לדעת הב"י או שמייירי בתבואה שגדלה בחו"ל בשנת השביעית ונתמרחח בא"י שג"כ חייבת מה"ט בתרו"מ לדעת הכס"מ. עוד ייתכן שמייירי בתבואת עמון ומואב שמעשרין מ"ע בשביעית מהלל"מ ממש לדעת הר"מ בפיה"מ למס' ידיים. אולם צ"ב, אם שביעית ראויה להתחייב

ביעור מעשר שני וביעור מעשרות של שביעית

באיזשהו אופן במעשרות מ"ט אינה נקראת שנת המעשר גם לענין ביעור. ויש לעיין אם בהפרשת מעשרות הללו של שנת השביעית עבר עבירה שבפרשה, אם עבירה זו מעכבת את הוידוי שבשנה הרביעית. וייתכן עוד שהכוונה היא לבכורים שיש הסוברים שנוהג בשביעית, כמש"כ רש"י שמות כג, יט (עיין לעיל פ"א אות א).

ב. מצוה כמאמרה

בתוספתא מע"ש פ"ה ה"ד: "כל העוסקין במצוות פיהם פתוח בתפילה לפני המקום שנאמר ותגזור אומר ויקם לך, ואומר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר וגו' ויאמר אנא ד' זכור נא את אשר התהלכתי לפניך והטוב בעיניך עשיתי, ואומר השקיפה ממעון קדשך אל השמים וגו'". ונראה שהטעם שדוקא בוידוי מעשר הוא גמר של מערכת מצות, לאחר סיום הפרשת תרו"מ ועשיית חובתן באכילת מע"ש או ביעורו, ונתינת שאר מעשרות ומתנות עניים, ובגמר הביעור הוא זוכה ומצווה בתפילה על ברכת ישראל והארץ [ולכן נכתבה מצוות וידוי מעשר בסוף המצוות המוטלות על היחיד, — לאחריה נאמרה מצוות הקהל שהיא מצות ציבור. ולאחר מכן נאמרה מצות כתיבת ס"ת לכל יחיד, שהיא שייכת לסיום התורה כי זוהי מצוה של סיום מערכת מצות כנ"ל]. והו"ה לכל מצוה ומצוה שהמסיימה זוכה לפתוח פיו בתפילה לפני המקום. וכמ"ש בתוספתא הנ"ל בחזקיהו שבזכות "והטוב בעיניך עשיתי" התקבלה תפילתו, ומבואר בברכות י ע"ב שהטוב בעיניך הוא שסמך גאולה לתפילה שהיא השלמת מערכת מצוות, ועוד פירשו בברכות שם שגגז ספר הרפואות ולשיטת רש"י כדי שיכוונו ליבם לשמים שיזוהי שלימות במצות ביטחון. ומה שבתפילת השקיפה וגו' מבקש בפרט על שתי ברכות אלו של טל ומטר ושל טעם בפירות, פשוט שזה משום שעוסק בקיום מצות של מתנות מפירות הארץ. אבל כללו של דבר הוא כמ"ש בתוספתא שעליו נאמר ותגזור אומר ויקם לך. ועל' בשבת סג ע"א כל העושה מצוה כמאמרה אפילו הקב"ה גוזר הוא מבטלה, שנאמר שומר מצוה לא ידע דבר רע וסמך ליה באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה, וזה כדברי התוספתא הנ"ל שהביאו מקור מהכתוב ותגזור אומר ויקם לך. ומ"ש בגמ' מצוה כמאמרה, יש לפרש שהכוונה שנעשתה בכל פרטיה גם אותם שאינם מעכבים, וכפי שמצינו בעיקר דין וידוי מעשר שהוא תלוי גם בדברים שאין בהם ביטול

הרב אברהם אלקנה כהנא שפירא

עיקר ההפרשה וקיום מצות המעשרות וכמו"ש בירושלמי מע"ש שכל מצוות שבפרשה מעכבות ופירש רש"ס אותן הנוגעות לפרשת וידוי מעשר כגון מאי דתני במתניתין, עכ"ד. ובמשנה שם מנו גם דברים שאין בהם ביטול הפרשה וקיום מצות מעשרות. וכיו"ב כתב בחזו"א דמאי ב' ד'. ועל בירושלמי סוטה פ"ה ה"ב בפנ"מ ד"ה לא אוכל. ומכח שמדקדק בכל קיום המעשרות זוכה לפתוח פיו בתפילה לפני המקום. ועל בירושלמי תענית פ"א ה"ד חד בר נש הוה מפיק מעשרות כתיקנן, א"ל רב מנא קום אמור בערתי הקודש מן הבית. והיינו שיתפלל על הגשמים כמו שביאר בקרבן העדה. וכך גם בשאר מצוות כששומרן לעשותן כמצוותן וכמאמרן זוכה לכח תפילה לגזור אומר, וזהו שדייקו בשבת מהכתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע, שהשמירה היא לעשותן כמאמרן, ואכמ"ל.

והנה בסוטה לט ע"א מבואר שאחרי נשיאת כפיים הכהנים אומרים עשינו כו' השקיפה ממכון קדשך וגו' כל הפסוק. ויש להבין מהו ענין זה לאחר שכבר ברכו ג' ברכות מוסיפין לאח"ז עוד ברכה דהשקיפה, ומה חסר בברכות הקודמות, ולכאורה היה אפשר להוסיף להקשות, הרי יש כאן איסור דבל תוסיף כמו שאמרו בר"ה כח ע"ב שאסור להוסיף בברכת כהנים הרי בעינן פנים כנגד פנים וכאן כבר החזירו פניהם להיכל ושוב אין זה כמצות ברכת כהנים. אמנם זה יש ליישב דברכת כהנים הרי בעינן פנים כנגד פנים וכאן כבר החזירו פניהם להיכל ושוב אין זה כמצות ברכת כהנים. אמנם אם כי תירוץ זה מסברה נראה להיות נכון, אכן קשה ממה שכתב הרמב"ם שכהן אסור להוסיף שום ברכה בין בקול רם בין בלחש והרי ברכת כהנים נאמרת דווקא בקול רם ולא בלחש וזה שאמר בלחש אין זה כמצות הברכה ואמאי עובר בבל תוסיף. ואין רצוני להאריך בזה עתה כי לענייננו נראה פשוט דהשקיפה אין זה ברכה אלא תפילה ולהכי ליכא בל תוסיף. אכן עצם הדבר צ"ב כנ"ל דמאי הוצרכו כלל לזה אחרי שכבר ברכו ג' ברכות.

ונראה לענ"ד הבאור בזה לפי הירושלמי בסוטה פ"ט הי"ד על דברי המשנה שם, העיד ר' יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה וכו' ואמרו שם בירושלמי מי מבטל, רבי אבין בשם ר' אחא ברכת כהנים מבטלת. הרי שמלבד מה דמועילה הברכת כהנים בכל זמן להשפעת ברכה, הנה לאחר החורבן יש צורך בברכת כהנים כדי שתבטל הקללה שבאה לעולם על ידי חורבן המקדש. והנה במשנה דסוטה שם מבואר דהקללה

ביעור מעשר שני וביעור מעשרות של שביעית

היא דלא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות, ועל זה צריך שתועיל ברכת כהנים לבטל קללה זו. ונראה דע"ז הוא שמוסיפים הכהנים להתפלל שאחרי שקיימו מצותם שהיא תועיל לבטל הקללה, והוא לפי המבואר בסוף מע"ש בפרוש הקרא דהשקיפה וכו' ואת האדמה אשר נתת לנו וגו' בטל ומטר, ארץ זבת חלב ודבש כדי שתתן טעם בפירות, הרי מבואר להדיא שהברכה שבהשקיפה היא ממש הניגוד של מה שנתקלל בחורבן, וזהו שתקנו שהכהנים יתפללו אחרי נשיאת כפיים על דברים אלו שהעולם קיים עליהם רק בזכות ברכת כהנים כמו"ש בירושלמי. והטעם שמשחרב בית המקדש בטלו טל ומטר לברכה וניטל טעם הפירות הוא משום שאלו הם עיקר ברכת הארץ וכשנחרב המקדש נחסרת ההשפעה בארץ. וע"י ברכת כהנים מתעכבת ומתמעטת הקללה והארץ מתקיימת.